

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ**

Αριθμός γνωμοδότησης 94/2014

**ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
(Τμήμα Β΄)**

Συνεδρίαση της 17^{ης} Μαρτίου 2014

Σύνθεση

Πρόεδρος : Αλέξανδρος Καραγιάννης, Αντιπρόεδρος ΝΣΚ.

Μέλη : Χριστόδουλος Μπότσης, Θεόδωρος Ψυχογιός, Γεώργιος Κανελλόπουλος, Ευγενία Βελώνη, Δημήτριος Χανής, Ελένη Σβολοπούλου Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγητής : Γεώργιος Κανελλόπουλος, Νομικός Σύμβουλος του Κράτους.

**Αριθμός
ερωτήματος** : Το υπ' αριθμ. πρωτ. Δ9/Δ/Φ53/16529/3090/19.11.2013 έγγραφο της Διεύθυνσης Ενεργειακών Ορυκτών, Τμήματος Νομικών Θεμάτων της Γενικής Δ/νσης Φυσικού Πλούτου της Γενικής Γραμματείας Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

**Περίληψη:
Ερωτημάτων**

1. Πώς χαρακτηρίζεται ένα αγροτεμάχιο ως «ποτιστικό», στο πλαίσιο ελέγχου από τον Επιθεωρητή Μεταλλείων του είδους των προς απαλλοτρίωση ακινήτων, κατά τη διαδικασία πριν την κήρυξη των απαλλοτριώσεων που προβλέπει ο Μεταλλευτικός Κώδικας.

2. Αν η Επιθεώρηση Μεταλλείων είναι αρμόδια να εξετάζει αιτήσεις διόρθωσης κτηματολογικών στοιχείων μετά την κήρυξη απαλλοτρίωσης του Μεταλλευτικού Κώδικα, σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 16 παρ. 1-4 του

Κώδικα Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων Ακινήτων, καθώς και αν η εξέταση περιορίζεται στα στοιχεία των ονομάτων των εικαζομένων ιδιοκτητών, της τοποθεσίας, του είδους και της έκτασης των προς απαλλοτρίωση ιδιοκτησιών.

3. Αν η ερωτώσα υπηρεσία, στην οποία υποβάλλονται τα διορθωμένα κτηματολογικά στοιχεία των απαλλοτριώσεων του Μεταλλευτικού Κώδικα έχει, πέραν της ενημέρωσης του φακέλου της απαλλοτρίωσης, άλλη αρμοδιότητα στο πλαίσιο του εδαφίου β' της παραγράφου 4 του άρθρου 16 του Κώδικα Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων Ακινήτων.

Επί των ανωτέρω ερωτημάτων, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Β') γνωμοδότησε ομόφωνα ως εξής:

I. Ιστορικό

Από το έγγραφο της ερωτώσης υπηρεσίας και τα συνημμένα σ' αυτό έγγραφα προκύπτει το ακόλουθο ιστορικό.

1. Λόγω της αναφοράς που γίνεται στη γνωμοδότηση 34/2013 του ΝΣΚ, σχετικά με τον εκ μέρους του Επιθεωρητή Μεταλλείων έλεγχο και διόρθωση του είδους των προς απαλλοτρίωση ακινήτων («...προδήλως ως αστικών ή αγροτικών, ξηρικών, ποτιστικών, αρδεύσιμων κλπ. ...») και του περιγραφικού ορισμού της έννοιας του ποτιστικού αγρού που δίδεται στην απόφαση 44/2012 Μον. Πρωτ. Κοζάνης, η Επιθεώρηση Μεταλλείων Βορείου Ελλάδος (EMBE), ως αρμόδια για την εισήγηση κήρυξης ή μη απαλλοτρίωσης έκτασης 8.769.845,78 τ.μ., κειμένης στους Δήμους Κοζάνης και Εορδαίας της Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης, κατόπιν αιτήματος της ΔΕΗ ΑΕ για λόγους εκμετάλλευσης του υποκείμενου λιγνιτικού κοιτάσματος, με τα έγγραφα της 1644/1.7.2013 και 2571/24.9.2013, ζήτησε περαιτέρω διευκρινίσεις σχετικά με τον χαρακτηρισμό ενός προς απαλλοτρίωση αγροτεμαχίου ως «ποτιστικού» ή «ξηρικού».

2. Περαιτέρω, η EMBE με το έγγραφό της 2165/29.8.2013, αναφερόμενη και στη γνωμοδότηση 353/2012 ΝΣΚ, ερωτά αν για κηρυχθείσα υπέρ και δαπάναις της ΔΕΗ ΑΕ άλλη απαλλοτρίωση, για τους ίδιους ανωτέρω λόγους, που αφορά σε έκταση εμβαδού 391.900 τ.μ. (ΟΠΚ2), κειμένη στην αυτή ως άνω περιοχή, είναι αρμόδια να

εξετάσει εξώδικη καταγγελία -- αίτηση φερόμενων ιδιοκτητών, περιοριζόμενη στα στοιχεία που αφορούν στα ονόματα των εικαζομένων ιδιοκτητών, στην τοποθεσία, στο είδος και στην έκταση των προς απαλλοτρίωση ιδιοκτησιών.

3. Στα πιο πάνω έγγραφά της η ΕΜΒΕ επισημαίνει, ότι η έγκαιρη διευθέτηση των ζητημάτων που την απασχολούν θα συμβάλει, τόσο στην επιτάχυνση των διαδικασιών των απαλλοτριώσεων της ΔΕΗ, όσο και στην αποφυγή προβλημάτων ανάπτυξης των ορυχείων της στη ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας και κατά συνέπεια τροφοδοσίας των αντίστοιχων σταθμών παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος της χώρας.

4. Εξ αφορμής των ανωτέρω προβληματισμών της ΕΜΒΕ, που αντιστοιχούν στο πρώτο και δεύτερο ερώτημα της ερωτώσας υπηρεσίας, η τελευταία, ως αρμόδια για την κήρυξη της απαλλοτρίωσης, προσέθεσε το ανωτέρω τρίτο ερώτημα, σχετικά με την ενδεχόμενη εμπλοκή της στη διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων διόρθωσης των κτηματολογικών στοιχείων.

II. Επί του πρώτου ερωτήματος

5. Στο ν.δ. 210/1973 «Περί Μεταλλευτικού Κώδικος» (Α' 277) - εφεξής: ΜΚ) και στις πιο κάτω διατάξεις του προβλέπονται τα εξής:

«Άρθρον 128. – 1. Επιτρέπεται η αναγκαστική απαλλοτρίωσις αστικών ή αγροτικών ακινήτων, κειμένων εντός ή εκτός του χώρου του μεταλλείου, ... προς τον σκοπόν εκτελέσεως έργων προοριζομένων διά την εκμετάλλευσιν των μεταλλείων ... του σκοπού τούτου λογιζομένου ως δημοσίας ωφελείας. 2. ...»

«Άρθρον 131. – 1. Διά την έκδοσιν αποφάσεως κηρύξεως αναγκαστικής απαλλοτριώσεως απαιτείται η, υπό του μεταλλειοκτήτου ή του διαδόχου αυτού ή η υπό του εκ τούτων έλκοντος δικαιώματα εκμεταλλεύσεως μεταλλείου, υποβολή αιτήσεως εις την Περιφερειακήν Διοίκησιν εις την περιφέρειαν της οποίας κείται η απαλλοτριουμένη ιδιοκτησία ή το μείζον μέρος αυτής, εις ην δέον να εκτίθενται οι λόγοι περί της ανάγκης της αναγκαστικής απαλλοτριώσεως.

2. Η αίτησις δέον να συνοδεύηται: α) υπό κτηματολογικού σχεδιαγράμματος εικονίζοντος την απαλλοτριωτέαν έκτασιν και τας περιλαμβανομένας επί μέρους ιδιοκτησίας, καθώς και τα ονόματα των Δήμων και Κοινοτήτων εντός των οποίων κείται η προς απαλλοτρίωσιν έκτασις, β) υπό κτηματολογικού πίνακος εμφανίζοντος τους εικαζομένους ιδιοκτήτας των απαλλοτριουμένων ακινήτων, το εμβαδόν εκάστου

τούτων ως και πάντα τα κύρια προσδιοριστικά στοιχεία των επ' αυτών υφισταμένων κατασκευών ή καλλιεργειών, γ) υπό μελέτης περί των εκτελεσθησομένων πάσης φύσεως έργων εντός της απαλλοτριουμένης εκτάσεως μετά προϋπολογισμού και σχεδιαγραμμάτων ως και εκθέσεως περί της ανάγκης εκτελέσεως αυτών συντεταγμένων υπό αρμοδίου διπλωματούχου μηχανικού.»

«Άρθρον 133. – 1. Ο Προϊστάμενος της Υπηρεσίας Μεταλλείων της αρμοδίας Περιφερειακής Διοικήσεως επί τη υποβολή της περί αναγκαστικής απαλλοτριώσεως αιτήσεως, διαβιβάζει αντίγραφον των υπό στοιχεία α' και β' της παραγρ. 2 του άρθρου 131 του παρόντος εγγράφων, προς τους Δήμους ή Κοινότητες εις την περιφέρειαν των οποίων κείνται τα προς απαλλοτρίωσιν ακίνητα, αιτούμενος όπως αναφερθή προς αυτόν πάσα σχετική παρατήρησις όσον αφορά τα ονόματα των ιδιοκτητών, την τοποθεσίαν, το είδος και την έκτασιν μιας εκάστης των προς απαλλοτρίωσιν ιδιοκτησιών.

2. Οι Δήμοι και Κοινότητες οφείλουν ν' απαντήσουν εις τον Προϊστάμενον της Υπηρεσίας Μεταλλείων, το βραδύτερον εντός προθεσμίας είκοσι (20) ημερών, από της λήψεως του εγγράφου του.

3. Βάσει των υπό των Δήμων και Κοινοτήτων παρασχεθεισών πληροφοριών ή μετά παρέλευσιν μηνός από της αποστολής των κατά την παράγρ. 1 εγγράφων, ο Προϊστάμενος της Υπηρεσίας Μεταλλείων κατόπιν ελέγχου ενεργουμένου, είτε επιτοπίως, είτε εκ του γραφείου του, επιφέρει επί των υποβληθέντων αυτώ στοιχείων τας δεούσας διορθώσεις, συντάσσει έκθεσιν και υποβάλλει ταύτην μεθ' ολοκλήρου του σχετικού φακέλου εις τον Υπουργόν Εθνικής Οικονομίας, εισηγούμενος την κήρυξιν της απαλλοτριώσεως ή την εν όλω ή εν μέρει απόρριψιν της αιτήσεως.»

6. Ήδη, με τη γνωμοδότηση 34/2013 ΝΣΚ, που έχει γίνει αρμοδίως αποδεκτή και επομένως είναι υποχρεωτική για τη Διοίκηση (άρθ. 7 παρ. 4 του Οργανισμού ΝΣΚ – ν. 3086/2003, Α' 324), έχει γίνει δεκτό, ότι μεταξύ άλλων, περιοριστικά και όχι ενδεικτικά, αναφερόμενων στο άρθ. 133 παρ. 1 ΜΚ στοιχείων, το είδος των προς απαλλοτρίωση ακινήτων, τα οποία μπορούν κατά το άρθρο 128 παρ. 1 τούτου να είναι αστικά ή αγροτικά (ξηρικά, ποτιστικά, αρδεύσιμα κλπ.), αποτελεί αντικείμενο ελέγχου και διόρθωσης από τον Επιθεωρητή Μεταλλείων, σύμφωνα με το άρθρο 133 παρ. 3 ΜΚ, κατά το προ της κήρυξης της απαλλοτρίωσης διοικητικό στάδιο

διόρθωσης των κτηματολογικών στοιχείων. Στην ίδια γνωμοδότηση γίνεται μνεία της πάγιας νομολογίας, ότι δεν απαιτείται η ακρίβεια ή η πληρότητα του κτηματολογικού διαγράμματος και πίνακα, τόσο ως προϋπόθεση για την κήρυξη της απαλλοτρίωσης, με την επιφύλαξη της αξίωσης του ιδιοκτήτη να ζητήσει αποζημίωση κατ' άρθ. 105 ΕισΝΑΚ για την παράλειψη αναγραφής κτηματολογικών στοιχείων, όσον και ως στοιχείων της προδικασίας της δίκης του προσωρινού ή οριστικού καθορισμού της αποζημίωσης, καθώς και τη δίκης για την αναγνώριση δικαιούχων της αποζημίωσης.

7. Περαιτέρω, στην απόφαση 44/2012 Μον. Πρωτ. Κοζάνης διαλαμβάνεται, σε σχέση με τους ποτιστικούς αγρούς, ότι « *ποτιστικά είναι τα αγροτεμάχια που αρδεύονται αυτόνομα από μόνιμες και νόμιμες εγκαταστάσεις υδροληψίας (γεώτρηση ή πηγάδι) με ατομικές ή ομαδικές υδροληψίες ηλεκτροδοτημένες σύμφωνα με τα μέτρα «περί αγροτικού εξηλεκτρισμού», καθώς και αυτά που είναι όμορα με το αγροτεμάχιο στο οποίο βρίσκεται η εγκατάσταση υδροληψίας εφόσον ανήκει στον ίδιο ιδιοκτήτη ή ανήκουν σε έργο ομαδικής γεώτρησης, οπότε θεωρούνται συνιδιοκτήτες υδροληψίας ...».*

8. Κατά την έννοια των διατάξεων που προπαρατέθηκαν και της αναφοράς της γνωμοδότησης 34/2013 του παρόντος Τμήματος σε ποτιστικά ή ξηρικά αγροτεμάχια, η επί μέρους διάκριση του αγροτικού ακινήτου σε ποτιστικό ή ξηρικό, αποτελεί ειδικότερη περιγραφική έννοια τούτου, ο προσδιορισμός της οποίας ανάγεται στη σφαίρα της ουσιαστικής αρμοδιότητας της Διοίκησης και εν προκειμένω του αρμοδίου Επιθεωρητή Μεταλλείων, μετ' εκτίμηση των πραγμάτων με βάση και τα διδάγματα της κοινής πείρας και τη συναλλακτική πρακτική [ύπαρξη ή μη εγκαταστάσεων υδροληψίας (γεώτρηση ή πηγάδι), ατομικών ή ομαδικών ηλεκτροδοτούμενων υδροληψιών ή άλλων πηγών νόμιμης άντλησης και μεταφοράς ύδατος και η διατοπική σχέση του αγροτεμαχίου προς τις εγκαταστάσεις ή πηγές]. Είναι προφανές, ότι ο κατά τα ανωτέρω χαρακτηρισμός του αγροτεμαχίου ως ποτιστικού ή ξηρικού δεν είναι δεσμευτικός, μπορεί να αμφισβητηθεί από τους διαδίκους και υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, στα πλαίσια του δικαστικού προσδιορισμού της αποζημίωσης και της διαδικασίας αναγνώρισης των δικαιούχων (βλ. άρθρα 13-25 και 26-27, αντίστοιχα, του δια του άρθρου πρώτου του ν. 28982/2001 κυρωθέντος Κώδικα Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων Ακινήτων [ΚΑΑΑ],

που εφαρμόζονται στις απαλλοτριώσεις του ΜΚ κατά παραπομπή του άρθρου 138 τούτου και του άρθρου 29 παρ. 8 και 9 ΚΑΑΑ).

III. Επί του δευτέρου και τρίτου ερωτήματος

9. Με τις αρμοδίως γενόμενες αποδεκτές γνωμοδοτήσεις 353/2012 και 34/2013 του παρόντος Τμήματος κρίθηκε, καθ' όσον αφορά στη διαδικασία διόρθωσης των κτηματολογικών στοιχείων κατά το στάδιο που προηγείται της έκδοσης της απόφασης κήρυξης απαλλοτρίωσης κατά τον ΜΚ, ότι η διάταξη του άρθρου 133 ΜΚ κατισχύει ως ειδικότερη της αντίστοιχης διάταξης του άρθρου 3 ΚΑΑΑ, καθώς και ότι οι, κατόπιν αίτησης των ενδιαφερομένων ιδιωτών και υπηρεσιών, αναγκαίες διορθώσεις και συμπληρώσεις του κτηματολογικού διαγράμματος και πίνακα γίνονται μετά την κήρυξη της κατά τον ΜΚ απαλλοτρίωσης, σύμφωνα με το άρθρο 16 παρ. 1-4 ΚΑΑΑ, από τον φορέα που τα συνέταξε ή τα ενέκρινε και όχι από τον Επιθεωρητή Μεταλλείων. Επομένως, το δεύτερο και το τρίτο ερώτημα που αναφέρονται στην αρμοδιότητα της Επιθεώρησης Μεταλλείων και της ερωτώσας υπηρεσίας σχετικά με τη διόρθωση των κτηματολογικών στοιχείων σύμφωνα με το άρθρο 16 παρ. 1-4 ΚΑΑΑ έχουν ήδη απαντηθεί. Ενόψει τούτων, το Τμήμα δεν μπορεί να επιληφθεί και να γνωμοδοτήσει εκ νέου επί των ζητημάτων αυτών, υφισταμένου, πάντως, του δικαιώματος του Υπουργού να τα παραπέμψει στην Ολομέλεια του Σώματος.

IV. Εν όψει των ανωτέρω, στο πρώτο ερώτημα προσήκει η απάντηση, ότι ο χαρακτηρισμός αγροτικού ακινήτου ως ποτιστικού ή ξηρικού ανάγεται στη σφαίρα της ουσιαστικής αρμοδιότητας της Διοίκησης και εν προκειμένω του αρμοδίου Επιθεωρητή Μεταλλείων, μετ' εκτίμηση των πραγμάτων, με βάση και τα διδάγματα της κοινής πείρας και τη συναλλακτική πρακτική [ύπαρξη ή μη εγκαταστάσεων υδροληψίας (γεώτρηση ή πηγάδι), ατομικών ή ομαδικών ηλεκτροδοτούμενων υδροληψιών ή άλλων πηγών νόμιμης άντλησης και μεταφοράς ύδατος και η διατοπική σχέση του αγροτεμαχίου προς τις εγκαταστάσεις ή πηγές], χωρίς ο χαρακτηρισμός αυτός να είναι δεσμευτικός, υπό την έννοια ότι μπορεί να αμφισβητηθεί από τους διαδίκους και υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο στα πλαίσια του δικαστικού προσδιορισμού της αποζημίωσης και της διαδικασίας αναγνώρισης των δικαιούχων (βλ. άρθρα 13-25 και 26-27, αντίστοιχα, του δια του άρθρου πρώτου του ν. 2882/2001 κυρωθέντος Κώδικα Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων Ακινήτων [ΚΑΑΑ],

που εφαρμόζονται στις απαλλοτριώσεις του ΜΚ κατά παραπομπή του άρθρου 138 τούτου και του άρθρου 29 παρ. 8 και 9 ΚΑΑΑ).

Το Τμήμα απέχει της έκδοσης γνωμοδότησης επί του δευτέρου και τρίτου ερωτήματος, δεδομένου ότι τα ερωτήματα αυτά έχουν ήδη απαντηθεί με τις γνωμοδοτήσεις 353/2012 και 34/2013 του παρόντος Τμήματος που έχουν γίνει αρμοδίως αποδεκτές, υφισταμένου, πάντως, του δικαιώματος του Υπουργού να τα παραπέμψει στην Ολομέλεια του Σώματος.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ
Αθήνα, 21 Μαρτίου 2014
Ο Πρόεδρος

Αλέξανδρος Γερ. Καραγιάννης
Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Ο Εισηγητής

Γεώργιος Κανελλόπουλος
Νομικός Σύμβουλος του Κράτους